

spěvky *Radima Seltenreicha*, které knihu zahajují. V prvním z nich autor dovedně uvádí čtenáře do svého pojmání oboru a nabízí mu řadu literárních typů, nakonec navrhuje „kanonické vymezení“ témat pedagogického oboru Právo a literatura. V příspěvku navazujícím pak využívá rozboru *Dickensova Ponurého domu* k demonstraci přínosnosti literatury pro právní uvažování. (*Ponurý dům* sice doporučuje R. Seltenreich využít k výuce tématu „Literatura a právníci jako padouši“, z rozboru je však patrné, že témat bychom našli v textu více.) Tím se systematictější přístup knihy vyčerpává a následují izolované příspěvky jednotlivých autorů.

Jan Kosek tak například pojednává o zdrojích a souvislostech díla *Franze Kafky*. Text ve skutečnosti představuje spíše než dílo zaměřené na Právo a literaturu výpravné pojednání o židovství a antisemitismu *Kafkovy* doby. *Příběhy z Babylónu Petra Aghy* si dozajista s chutí přečte každý čtenář obdivující J. L. Borgese a ještě raději čtenář holdující (přeci jenom dosti specifickému) „postmodernímu“ jazyku. Vysoce abstraktní text, hojně čerpající z *Foucaulta*, konstruuje a dekonstruuje, interpretuje a reinterpretuje, probouzí zoufalství z neuchopitelnosti, a přesto se snaží uchopovat, nechává čtenáře ztratit se v hypertextovém labyrintu všeobsažné Babylonské knihovny, aby nakonec (snad smířlivě?) nabídnul tradiční východisko z beznadějnosti hledání v alternaci klasického závěru „i cesta je cíl“. (Zde reprezentovaný vyjádřením, že právě schopnost kombinování textů je v textovém putování to nejdůležitější; jak stojí v poslední větě kapitoly: „Zvítězit‘ ovšem neznamená najít cestu ven z labyrintu jazyka či textu, avšak úspěšně se v něm pohybovat.“) Vysloveně donkichotským dojmem působí práce Jana Venclíka. Ten se v době, kdy se lze odůvodněně ptát, zdali *Law and Literature* v nedaleké budoucnosti nebude nahrazeno či spíše pohlceno hnutím *Law and Film* (konečně dva příspěvky v knize pojednávají právě o právu a filmu), pátrá po souvislostech práva a opery...

Řečeno zkrátka, kniha *Literatura a film jako zrcadlo práva a právníků* představuje bezpochyby poučné a poučené čtení. Avšak spíše než jako monografii je třeba ji číst jako sbírku samostatně stojících textů jednotlivých autorů, a to s vědomím, že záměr i zájem autorů se místy i významně liší. Dojmy ze čtení nekriticky naladěného čtenáře a čtenáře kriticky naladěného si nakonec budou zřejmě podobny. Oba si ze čtení odnesou obrázek o tom, co všechno lze pojímat jako tematiku *Law and Literature*.

Tomáš Friedel*

Vladár Vojtech. Dejiny cirkevného práva. Praha: Leges, 2017, 608 s.

Na konci roku 2017 vydalo české vydavatelství Leges knihu *doc. JUDr. Mgr. Vojtecha Vladára, PhD.*, která sa zaoberá dejinami cirkevného práva. Už samotné meno autora, vedúceho Katedry rímskeho a cirkevného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a odborného asistenta na Katedre pastorálnej teológie, liturgiky a kánonického práva Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, je garanciou vysokej vedeckej úrovne recenzovanej publikácie. Svoju vedeckú vyspelosť a erudíciu dosiaľ preukázal už v dvoch

* Mgr. Tomáš Friedel, Ph.D., katedra politologie a sociologie Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: friedel@prf.cuni.cz. Text vznikl v rámci programu PROGRES p. č. Q18.

predchádzajúcich monografiách¹ a desiatkach vedeckých článkov, ktoré sa zaoberali vybranými problémami v rámci dejín cirkevného i pozitívneho kánonického práva. Vysoké očakávania však boli aj tentokrát pozitívne prekonané. V tomto ohľade možno na túto knihu bez pochybností vzťahnúť tvrdenie, že napísanie učebnice je vrcholom práce vysokoškolského učiteľa a akademika.

Kniha *Vojtecha Vladára* nepostihuje len dejiny prameňov kánonického práva, ale sústreďuje sa aj na vonkajšie procesy, ktoré formovali Katolícku cirkev. Veľký priestor je venovaný otázkam vzťahu štátu a cirkvi v konkrétnych dejinných obdobiach. Z toho dôvodu sa táto publikácia nemusí viazať iba na štúdium dejín cirkevného práva, ale rovnako dobre môže slúžiť ako prolegomena ku skúmaniu konfesného práva a nevyhnutný podklad k hlbšiemu poznaniu vzťahov medzi Katolíckou cirkvou a rôznymi (často aj neeurópskymi) štátmi. Ak rozvrhnutie matérie porovnáme s legendárnym dielom *Učebnice dejín práva cirkevného* od prvorepublikového profesora *Vratislava Buška*, zistíme, že už vtedy boli dejiny cirkevného práva vnímané v širšom kontexte vývoja Katolíckej cirkvi ako takej.

Rozpracovanie dejín cirkevného práva nenachádza častú reflexiu v česko-slovenskom právnom priestore. Vydaniu tejto knihy je potrebné venovať pozornosť aj z toho hľadiska, že zaplňa prázdne miesto v slovenskej právnej vede a učebnicovej spisbe pre študentov. Jediným obdobným počinom na Slovensku dosiaľ bola učebnica *Vladimíra Vranu Dejiny cirkevného práva*, publikovaná naposledy v druhom vydaní v roku 2011, ktorá však celú problematiku poňala relatívne koncízne a spojila ju aj s problematikou platného kánonického práva. V Českej republike síce v roku 2016 vyšla učebnica *Církevní právo* od renomovaných autorov *prof. J. R. Tretera* a *doc. Z. Horáka* z Právnickej fakulty Karlovej Univerzity, avšak táto publikácia sa koncentruje najmä na oblasť platného kánonického práva Katolíckej cirkvi a o samotných dejinách cirkevného práva pojednáva len v nevyhnutných súvislostiach, najmä v kapitole o prameňoch práva Katolíckej cirkvi v minulosti,² čo však vzhľadom na zameranie tohto diela vôbec nie je na škodu, ba prispieva jeho konzistentnosti. Podobné konštatovanie možno vzťahnúť aj na veľmi hodnotnú publikáciu od *prof. I. A. Hrdiny* z Právnickej fakulty Západočeskej Univerzity v Plzni *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*, ktoré dejinám prameňov práva síce poskytuje väčší priestor, no cieľ publikácie sa profiluje opäť skôr na výklad platného kánonického práva.³

Recenzovaná učebnica sa skladá z dvadsiatich kapitol na viac ako šesťsto stranách. Ide o pomerne obsiahle dielo, no napriek tomu je jeho rozsah primeraný vzhľadom na náročnosť pertraktovanej témy. Napokon už *Rudolph Sohm* sa obviňoval, že sedemsto strán jeho knihy nestačí pre zhrnutie dejín cirkevného práva.⁴

Z obsahového hľadiska si zasluhuje pozornosť už prvá kapitola tejto učebnice, ktorá predstavuje pozoruhodnú propedeutiku do dejín cirkevného práva. Každému akademikovi, študentovi či úplnému laikovi poskytne veľké množstvo informácií, ktoré sú východiskom pre pochopenie vývoja Katolíckej cirkvi v dejinách, vrátane jej postavenia (a postojov) v súčasnosti. Z teoretického hľadiska je nutné upozorniť na výklad o úlohe Tradície v dejinách cirkvi, no veľmi zaujímavou je aj narácia o „vzniku Biblie“, zvlášť

1 VLADÁR, V. *Pramene práva Katolíckej cirkvi v historickom vývoji*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009; VLADÁR, V. *Remedia spoli in stredovekom kánonickom práve*. Praha: Leges, 2014.

2 TRETERA, J. R. – HORÁK, Z. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016, s. 38–56.

3 HRDINA, A. I. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

4 SOHM, R. *Kirchenrecht. Erster Band: Die geschichtlichen Grundlagen*. Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot, 1923, s. 9.

Nového zákona, či výbere konkrétnych spisov do jeho kánonu. V rámci svojho členenia učebnica veľmi správne rešpektuje tzv. Gasparriho členenie dejín cirkevného práva na predklasické, klasické a poklasické obdobie, vrátane obdobia kodifikovaného práva.

Predklasické obdobie (*ius antiquum*) v učebnici zodpovedá druhej až deviatej kapitole. Pomerne rozsiahly výklad je úplne adekvátny, keďže toto obdobie zahŕňa viac ako tisíc rokov vývoja Katolíckej cirkvi. Začína sa charakteristikou materiálnych podmienok antického sveta pred príchodom kresťanstva. Ďalej analyzuje správu raných kresťanských obcí, oboznamuje čitateľa so starokresťanskými patristickými spismi, pozornosť však púta najmä dôsledný rozbor právneho postavenia kresťanov v Rímskej ríši a postoj jednotlivých cisárov k tomuto náboženstvu.

Učebnica potom zachytáva moment uznania a etablovania kresťanskej cirkvi, odhaľuje tajomstvá prvých koncilov a heréz. V nadväznosti nato opisuje vzťah cirkvi a štátu vo Východorímskej ríši a zaoberá sa formovaním primátu rímskeho biskupa vo vzťahu k ostatným starobylým patriarchátom tzv. Pentarchie. Po východnej forme césaropapizmu dielo poukazuje na jeho západnú alternatívu v podobe vzťahu Ríma s Franskou ríšou. Plynilo a veľmi zaujímavovo zachytáva ďalšie osudy cirkvi po rozdrobení západného cisárstva, úpadok cirkvi a nasledujúce volanie po cirkevných reformách. Osobitnú pozornosť autor venuje Pseudo-izidoriánskym dekretáliám a ďalším súkromným zbierkam cirkevného práva, ktoré v tom čase dominovali.

Klasické obdobie (*ius novum medii aevi*) sa vyvíjalo najmä pod vplyvom Graciánovho dekrétu, ktorý sa zvykne označovať aj ako základný prameň dejín kánonického práva. V práci sa tomuto obdobiu venuje desiata až pätnásta kapitola. Okrem analýzy spomenutého Dekrétu podrobne skúma aj neskoršie zbierky cirkevného práva (napr. *Päť starobylých kompilácií*, *Dekretálie Gregora IX.* či tzv. *Klementíny*). Učebnica sa nevyhýba ani téme inkvizície a krížových výprav či analýze stredovekého cirkevného súdnictva vo všeobecnosti. Zachytáva aj zmeny v právnom postavení pápeža; jednak poukazuje na teokratické požiadavky pápežstva na svetskú vládu, no zároveň predkladá neskorší obraz Avignonského exilu pápežov. Hlboká kríza v cirkvi sa stala predpokladom západnej schizmy, bola podnetom pre vznik myšlienky husitizmu, ale predznamenovala tiež udalosti Kostnického a Bazilejského koncilu. Tieto udalosti napokon vyústili do protestantskej reformácie a bratovražedných náboženských vojen. Aj týmito udalosťami sa učebnica trefne zaoberá.

Poklasické obdobie (*ius novissimum*) analyzuje učebnica od šestnatej po osemnástu kapitolu a svojím zameraním sa spája s novými výzvami, ktoré stáli pred Katolíckou cirkvou. Dielo veľmi správne pokladá realizáciu Tridentského koncilu za rozhodujúci moment tohto obdobia. Na základe jeho záverov došlo k protireformačným opatreniam a ďalším aktivitám Katolíckej cirkvi. Publikácia ďalej analyzuje postavenie cirkvi v rámci absolutistických monarchií, konfrontuje túto starobylú ustanovizeň s osvietenstvom, Veľkou francúzskou revolúciou, požiadavkami sekularizmu a odluky cirkvi od štátu. Zároveň odráža reakciu cirkvi na moderné usporiadanie sveta.

Kodifikované právo (*ius codificatum*) je napokon analyzované v devätnástej a rozsiahlejšej dvadsiatej kapitole, ktorá sa symbolicky zaoberá vývojom Katolíckej cirkvi a cirkevného práva v dvadsiatom storočí. Predstavuje vyvrcholenie dejín cirkevného práva a ich prepojenie so súčasne platným kánonickým právom. Ako vyplýva z názvu tohto obdobia, dominujú mu dva veľké kódexy kánonického práva z roku 1917 a z roku 1983. Veľmi podrobne sa však učebnica zaoberá aj udalosťami a závermi Druhého vatikánskeho koncilu.

Okrem základných informácií sa z tohto diela môžeme dozvedieť to, ako možno definovať pneumatickú demokraciu, odkedy Rímska ríša uznávala sviätenie nedele a právo

azyly v kostole, ako treba počítať dátum Veľkej noci, prečo mnísi „stiliti“ bývali na stĺpoch, čo mala „na svedomí“ španielska inkvizícia, kedy sa pápež posledný raz pokúsil o zosadenie úradujúceho panovníka a množstvo ďalších známejších, aj menej známych skutočností. Učebnica je doplnená zoznamom právnych a neprávnych prameňov, vrátane výberu z domácej aj zahraničnej literatúry, ktorý má byť primárne pomôckou pre študentov pri lepšej orientácii v rámci tejto témy.

Mimoriadne pozitívne možno hodnotiť autorovo úsilie o prepojenie právnych aspektov dejín všeobecnej Katolíckej cirkvi s jej dejinami na Slovensku. V osobitnej kapitole sa venuje cirkevnému právu na Veľkej Morave. Zásadné momenty vývoja cirkevného práva na území Slovenska učebnica ďalej približuje v statiach o založení Uhorského kráľovstva, o vývoji cirkevného práva do okamihu protestantskej reformácie a po nej, zachytáva rekatolizáciu na území Slovenska, ale nevyhýba sa ani stavu cirkevného práva v 19. a 20. storočí, vrátane ťažkej skúšky cirkvi v období socializmu. V konečnom dôsledku je však táto publikácia natoľko komplexná, že sa zodpovedne venuje každému aspektu dejín cirkevného práva, okrem iného aj pomerom cirkvi v Latinskej Amerike, či na kresťanskom Východe a v iných oblastiach, kde dodnes prebieha misijná činnosť.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že ide o dielo mimoriadnej kvality, ktoré si zaslúži slová úprimnej chvály a uznania. Hoci táto publikácia je primárne určená študentom, možno vyjadriť presvedčenie, že svojich čitateľov nájde nielen medzi akademikmi a právnikmi, ale aj medzi širšou verejnosťou a v neposlednom rade medzi duchovenstvom. Každému milovníkovi dejín a záujemcovi o náboženskú a cirkevnú problematiku ju možno vrelo odporučiť. Schopnosť autora podať náročné témy jednoduchým spôsobom a predsa vedecky ju na to predurčujú.

Martin Gregor*

---

* JUDr. Martin Gregor, katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva, Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. E-mail: martin.gregor@flaw.uniba.sk.